

Nr 35.

Ankom till riksdagens kansli den 18 mars 1918 kl. 1/2 5 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om åvägbringande av utredning och förslag i fråga om kraftigare befrämjande av kolonisationen å bondejord i Norrland.

(2:a avd.)

I en inom första kammaren väckt, till jordbruksutskottets förberedande behandling hänvisad motion, nr 25, har herr *Hellström* hemställt, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en utredning, huru kolonisationen å bondejord i Norrland, genom ändring i de för Norrland gällande ägodelningslagarne och genom ändrade villkor och bestämmelser för utgående av bidrag från norrländska avdikningsanslaget och lån från norrländska nyodlingsfonden samt genom andra lämpliga åtgärder i huvudsaklig anslutning till de i motionen angivna riktlinjerna för denna kolonisation, må kunna kraftigare än hittills befrämjas; och därefter för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kunde föranleda.

Beträffande de skäl, som anförts som stöd härför, tillåter sig utskottet hänvisa till motionen.

Frågan om åstadkommande av en planmässig och omfattande kolonisation och odling av Norrland är utan tvivel av stor betydelse för vårt lands utveckling och för vårt jordbruks framtid. Det har alltmera framstått såsom ett statsintresse av synnerlig vikt att genom ett utvidgat och underlättat tillgodogörande av de stora odlingsmöjligheter, som den svenska jorden ännu i betydande utsträckning torde erbjuda i landets nordligare delar, skapa nya, självständiga jordbrukshem.

Utskottet.

Såsom motionären framhåller hava de statliga åtgärderna för tillgodogörande av odlingsbar mark i Norrland hittills till det väsentligaste avsett kronomarkerna därstädes. Utskottet anser sig böra i detta sammanhang erinra om den skrivelse, vilken 1914 års senare riksdag på grund av väckta motioner avlät till Kungl. Maj:t med hemställan bl. a., att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa en allmän undersökning rörande statens för kolonisationsändamål tillgängliga och därtill tjänliga marktillgångar inom de sex nordligaste länen i syfte att vinna en allmän översikt över belägenheten, storleken och beskaffenheten av jord, som kunde befinnas lämplig för utläggande av såväl odlingslägenheter som under äganderätt upplåtna, självständiga jordbruk, ävensom en förberedande plan för områdenas fördelning i nu nämnda hänseenden. I anledning härav har Kungl. Maj:t vidtagit åtgärder för en inventering av tillgänglig odlingsjord å kronomarker i Norrland och Dalarna, varjämte år 1916 tillsatts den s. k. kolonisationskommittén med uppdrag att verkställa utredning och avgiva förslag beträffande åtgärder för främjande av kolonisation å kronans marker i Norrland och Dalarna med undantag av trakterna ovan odlingsgränsen i Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker ävensom därmed sammanhängande spörsmål m. m. Enligt vad utskottet inhämtat har denna kommitté sistlidet år avlämnat betänkande med förslag till anordnande av kolonisationsförsök å vissa kronoparker i nyssnämnda län, vilket förslag torde komma att underställas nu pågående riksdags prövning.

Motionären gör nu gällande, att dessa åtgärder för en utsträckt odling och kolonisation av Norrland icke kunna anses tillfyllestgörande, särskilt vid det förhållande att den minsta arealen jord i Norrland befinner sig i statens ägo och att dessutom statens marker erbjuda förhållandevis mindre odlingsmöjligheter, vilket är en naturlig följd av att vid avvitrningen åtminstone den fasta mark, som ansågs lämplig för odling, till största delen kommit att falla inom enskildas områden.

Att man för genomförande av en mera omfattande kolonisation i Norrland måste rikta blicken på enskildas jord, synes därför uppenbart. Uppmärksamheten har också, enligt motionärens utsago, blivit fästad härpå dels genom tillsättande av nationalföreningens mot emigrationen kommitté, dels ock genom den s. k. landstingens norrlandskommitté.

Ehuru alltså förevarande spörsmål kan sägas vara redan nu föremål för utredning, finner utskottet det dock vara av den betydelse, att riksdagen och Kungl. Maj:t torde böra ägna det ett alldeles särskilt in-

trasse. Med detsamma lyckliga lösning äro utan tvivel så många viktiga synpunkter förbundna, att man näppeligen kan begära, att desamma skola genom nyssnämnda utredningar kunna bliva fullständigt beaktade och utredda.

Utskottet anser sig alltså böra tillstyrka en skrivelse i motionens syfte.

Rörande detta har motionären framlagt ett jämförelsevis utförligt program, varuti motionärens huvudsynpunkter sammanfattats, och vilket utskottet anser sig böra här återgiva.

Nämnda program har följande lydelse:

1:o) Norrland äger ännu oerhörda arealer god odlingsjord, isynnerhet på de jordområden, som tillhöra enskilda. Av den i enskild ägo befintliga marken ha visserligen stora arealer övergått i sågverksindustriens ägo, men den största och värdefullaste delen av de norrländska odlingsmarkerna befinner sig allt fortfarande i böndernas ägo.

2:o) De ifrån det allmännas sida vidtagna åtgärderna för Norrlands kolonisation hava hittills i främsta rummet varit riktade på tillgodogörandet av odlingsmarkerna på kronojord, vilka äro av mindre omfattning, av i allmänhet sämre beskaffenhet och med ett ogynnsammare läge än de å bondejord belägna odlingsområdena.

3:o) En jordbrukskolonisation i Norrland bör därför i främsta rummet inriktas på ett tillgodogörande av de på de flesta bondehemman förekommande odlingsmöjligheterna och på att få böndernas egna söner och döttrar att bilda de nya jordbrukslägenheterna. Dessa äga de bästa personliga förutsättningarna för en jordbrukskolonisation, och de av dem upptagna nya brukningsdelarne kunna lättast uppodlas och bebyggas, då detta arbete kan företagas, medan de ännu äro kvar i föräldrahemmet och ifrån detta kunna få hjälp och bistånd.

4:o) Hemmansdelningen bör därför företagas i god tid, förrän arvingarne skola tillträda de delar av stamhemmanet, som en gång skola tillfalla dem, så att de unga redan tidigt veta, var de en gång skola få sina hem och redan vid unga år kunna börja med att arbeta för det nya hemmets iordningsställande till såväl jord som hus.

5:o) Den lämpligaste formen för denna ägodelning är den s. k ägostyckningen, emedan denna medger, att de nybildade brukningsdelarne kunna bibehållas i sambruk med varandra i samma ägares hand, så länge detta anses lämpligt, och att de således ej behöva tagas i anspråk av

de blivande ägarne, förrän de i sambruk med stamhemmanet hunnit bliva nöjaktigt uppodlade och eventuellt även bebyggda.

6:o) Genom en efter dessa grunder verkställd ägostyckning med åtföljande uppodling och eventuellt bebyggande av de nya brukningsdelarne, redan innan desamma överlämnas åt de blivande arvingarne, skulle en stor del av de olägenheter kunna undgås, som nu i allmänhet åtfölja arvskiftena, då en av arvingarne ofta måste med pengar utlösa flere syskon, varigenom hemmanen bli oskäligen belastade med improduktiva och betungande fastighetslån, och flere eller färre av böndernas söner och döttrar drivas bort ifrån jordbruket över till andra näringar.

7:o) De laga skiftena liksom de efterföljande delningsförrättningarne äro på många ställen i Norrland så olämpligt verkställda med hänsyn till skiftenas konfiguration, att det för att kunna fullt utnyttja odlingsjorden och möjliggöra utflyttningar är i hög grad önskligt, att möjligheten att erhålla nya laga skiften så mycket som möjligt underlättas. Den norrländska ägodelningslagstiftningen lägger också vissa hinder i vägen för en ägostyckning, som tillåter att på lämpligaste sätt fördela inägojorden och odlingsmarken emellan de olika brukningsdelarne, varföre en revision av denna lagstiftning bör göras på sådant sätt, att man utan att riskera det med norrlandslagstiftningen avsedda syftemålet kan få friare händer vid styckningen av bondejordbruk, som äga tillgång till större arealer odlingsjord.

8:o) För att dessa ägostyckningar å bondehemman skola komma att på bästa sätt tillgodose kolonisationssyftet, bör ett anslag av ungefär den storlek, som det för understöd av enklare lantmåteriförrättningar hittills anvisade anslaget, ställas till de norrländska hushållningssällskapens förfogande, att av dem användas för att uppmuntra till och understödja sådana ägostyckningar å bondehemman, som avse dessas uppdelande på flere brukningsdelar och som verkställas på ett sådant sätt, att de få förutsättningar att genom fortsatt uppodling av tillgänglig odlingsmark bilda nya självständiga jordbruk.

9:o) Då de viktigaste av de å bondejord befintliga odlingsmarkerna utgöras av mer eller mindre försumpade marker, är den första förutsättningen för deras tillgodogörande, att man med anlåtande av norrländska avdikningsanslaget får dessa sumpmarker utdikade. I många fall äro de för torrläggning avsedda odlingsmarkerna så vidsträckt, att de enskilda även med åtnjutande av bidrag från norrländska avdikningsanslaget ej mäktas med att verkställa utdikningen. Där så är fallet, borde vill-

koren för anslag kunna modifieras så, att markägarne emot avstående till kronan av viss del av den torrlagda marken kunde få hela eller större delen av torrlägningskostnaden gäldad med statsmedel. De så vunna markarealerna kunde kronan sedan upplåta åt kolonister, som saknade jord och önskade bilda nya jordbruk.

10:o) För att möjliggöra en utflyttning till de genom torrläggningen vunna odlingsområdena, bör anslag lämnas även till anläggande av enklare vägar ifrån den äldre bygden till odlingsområdena, antingen på så sätt att viss del av avdikningsanslaget finge användas för detta ändamål eller genom anvisande för detta ändamål av ett särskilt för Norrland avsett odlingsvägsanslag.

11:o) För att befämja uppodlingen av de torrlagda områdena på de olika för ny fastighetsbildning avsedda ägostyckningarne, böra villkoren för lån ur norrländska nyodlingsfonden ändras så, att ägare av ägostyckat hemman, för vilket ägostyckningsplan uppgjorts på sådant sätt, att dess odlingsmöjligheter kunna tillgodogöras, skulle få rätt att erhålla minst lika stort nyodningslån för var och en av de på detta sätt planerade ägolotterna, som han nu kan erhålla för hela den oskiftade fastigheten.

12:o) Villkoren för erhållande av egnahemslån böra också underkastas en revision, så att säkerhet kan vinnas för att den här föreslagna ifrån nationalekonomisk och social synpunkt så önskvärda egnahemsbildningen, som avser framskapandet av nya produktiva jordbruksfastigheter, tillförsäkras den kredit, som erfordras för de nya fastigheternas bebyggande och säkerställande i övrigt.

Länge har från olika håll framhållits, att nu gällande ägodelningslagstiftning vore mindre väl avpassad för en mera omfattande egnahemsrörelse i Norrland. Då en kraftigare genomförd kolonisation i dessa landsdelar efter numera vunnen erfarenhet om myrodlingars företräden framför den mera kostsamma fastmarksodlingen måste i stor omfattning inriktas på torvmarker, så framstår naturligen avdikningen av dessa marker som ett mycket viktigt led i förevarande hänseende. För uppodlingens bedrivande å de torrlagda markerna framträder även starkt behovet av ökade möjligheter till erhållande av lån och bidrag. Vad motionären härutinnan anfört liksom övriga av honom uppdragna linjer kräva emellertid ett långt mera ingående övervägande, än vad utskottets begränsade tid kunnat medgiva. Utan att alltså ingå på de detaljspörsmål, som härvidlag framhållits, eller vilja uttala, att icke till dessa kunna

läggas ytterligare, anser sig utskottet, med framhållande av angelägenheten att nyodlingen i Norrland kraftigt befrämjas till motarbetande av emigrationen och för tillskapande av nya bärkraftiga jordbruk, böra hemställa,

att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning, huru kolonisationen å bondejord i Norrland, genom ändring i de för Norrland gällande ägodelningslagarne och genom ändrade villkor och bestämmelser för utgående av bidrag från norrländska avdikningsanslaget och lån från norrländska nyodlingsfonden samt genom andra lämpliga åtgärder, må kunna kraftigare än hittills befrämjas; och därefter för riksdagen framlägga de förslag, till vilka utredningen kan föranleda.

Stockholm den 18 mars 1918.

På jordbruksutskottets vägnar:

RAOUL HAMILTON.

Närvarande: Herrar greve Hamilton, Ericsson, Aaby, Holmquist, Fahlén, Lindblad, Hellström, greve Wachtmeister, Persson, Sjöblom, Johansson, Barthelson, Hage, Ericsson i Arboga, Olsson och Anderson i Knapasjö.
